

*In memoriam***Opožděný nekrolog**

Vloni na jaře zesnul ve věku 89 roků emeritní profesor MUDr. Jan Peňáz, CSc. (20. 6. 1926–24. 4. 2015). Odešel nějak nepozorovaně, tiše, opouštěje svoje celoživotní poslání, fyziologii.

Bezprostředně po skončení války maturoval a zapsal se na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity. Hned při prvním setkání jej fyziologie zaujala. Asistentem se stal ještě před promocí v roce 1951. Ten rok se pro něj vůbec stal mezním. Ukončil studia, oženil se se svou kolegyní, jeho dosavadní mentor profesor Drastich byl penzionován. Místo něj se přednostou ústavu dočasně stal pražský fyziolog doc. dr. O. Poupa. Měl šťastnou ruku. Stačil Jana nasměrovat na výzkum krevního oběhu, který Peňázovi už zůstal vědeckou náplní na celý život. Ještě téhož roku však na trvalo přišel na místo přednostou ústavu profesor dr. V. Kruta. Na plných 18 roků byl Peňázovým rádcem a ochráncem. Poznal, že Jan je výjimečná osobnost s velkou vědeckou perspektivou.

MUDr. Jan Peňáz byl neobyčejně skromný. Nikdy nezvyšoval hlas, byl nekonfliktní, přátelský, v jeho přítomnosti jakoby se sváry rozplyvaly. Ve svém výzkumu byl neobyčejně precizní, jeho publikace byly promyšlené, věcné a střídme. Neměl rád nepodložené hypotézy, držel se úzkostlivě strohé pravdy a v tomto duchu též učil studenty. Do jeho poměrně rozlehlé pracovní byl odložen starší klavír. Tehdy vyšlo najevo, že Jan je nejen výborný vědec, ale i klavírista, žák profesora Schäfera, navíc s absolutním sluchem. Ve chvílích odpočinku si na ústavu hrál své oblíbené Beethovenovy sonáty. To o Peňázově nadání a povaze vypovídá víc než tehdejší kádrové posudky. Leč hudební talent nebyl jeho jediný. Měl sklon k matematice a brzy

rozvinul vysloveně technické schopnosti, s jakými se zpravidla na medicínu nechodí.

Mladý vědec na samém začátku své kariéry vylepšil standardní plethysmograf a zkonstruoval originální přístroj na registraci srdeční frekvence tep po tepu. Zaujaly jej spontánní rytmy oběhové soustavy, které řešil metodou spektrální analýzy, pro niž si již začátkem šedesátých let opatřil ze zahraničí malý počítač. Jeho nejvýznamnějším přínosem však byl vynález neinvazivní, kontinuální registrace krevního tlaku. Měl mezinárodní ohlas, byl patentován a vyráběn. Dodnes se používá ve výzkumu i v klinické diagnostice. Nelze opomenout, že Peňázovy práce znamenaly vůbec první aplikaci teorie řízení srdečně-oběhové soustavy.

Šedesátá leta byla pro Fyziologický ústav šťastná. Mezinárodně proslul, na čemž měl Peňáz výrazný podíl. Ve svých čtyřiceti letech byl habilitován. V nejlepší rozkvětu výzkumné práce přišel srpnový zvrat. Profesor Kruta byl z univerzity vyobcován a s ním postupně několik jeho spolupracovníků. Peňáz byl sice provizorně ustanoven přednostou ústavu, jenže zapojit se do nových pořádků, prověrek a přerušit zahraniční kontakty odmítl. Dal vedení najevo, že styl Krutova vedení ústavu nehodlá v ničem měnit. Tím jako přednosta skončil. Naštěstí celý Peňázův časem vytvořený badatelský tým byl zachován a mohl v tichém ústraní pokračovat. Na velký doktorát ani na profesuru ovšem Peňáz nemohl ani pomyslet.

V oněch chmurných sedmdesátých letech Jana těšila jeho soustředěná práce a vzorná rodina. Svou manželku, dceru – obě lékařky – a záhy i vnučku Jan nadevše miloval. Jednoho dne dcera s manželem

a jejich dítětem zmizela a ohlásila, že je v emigraci. Jana to zlomilo. Viditelně trpěl a stále je toužil uvidět, přesto že se zabydlili až v Austrálii. V totalitním státě však bylo možné je navštívit jen pod podmínkou, že by se nechal penzionovat. Nakonec se s tím, již šedesátník, smířil. Jan pobyl v Melbourne několik měsíců a byl zpočátku šťasten. Avšak jeho citlivá duše a jiný svět jej nakonec přiměly k návratu domů.

Neuběhly ani dva roky a vše změnil listopad 1989. Jan se vrátil na ústav s menším úvazkem a dal se znovu do experimentální práce. A dostalo se mu uznání. Na evropském Fyziologickém kongresu v Praze bylo na jeho počest uspořádáno sympozium o jeho slavném servotonometru. Lékařská fakulta a Masarykova univerzita jej ocenily pamětními medailemi. Neminula jej ani prestižní Cena Města Brna.

Profesor Jan Peňáz se však s věkem pomaličku jakoby vytrácel. Těžce jej postihla

smrt manželky, jeho celoživotní opory. Na ústav chodil méně a méně, okruh jeho přátel se zužoval. Nápadně to připomínalo Havlovo Odcházení. Jeho křehké zdraví se hlásilo čím dál hlasitěji. Obtížně chodil, stěžoval si na třes rukou, hlava však stále čistá. Uzavíral se ve svém fečkovickém bytě a pokoušel se ještě zdokonalit svůj servotonometr. Utěšovala jej hudba a denní kontakt s dcerou na opačné straně zeměkoule díky Skype.

Pak ve svém osamění skončil. Jeho zbylí spolupracovníci a vrstevníci se o tom dozvěděli až teprve po roce. Na fakultě, kde profesor Jan Peňáz strávil celý život, se neobjevil obvyklý černý prapor, který by si tak zasloužil. Zanechalo to jistou hořkost. Avšak zůstává po něm trvalá vzpomínka na příkladně vzdělaného, laskavého, krásného člověka.

Pavel Bravený

Profesor Vítězslav Horn zemřel

Dne 21. března 2016 zemřel v Brně ve věku osmdesáti sedmi let emeritní profesor lékařské fakulty MUDr. Vítězslav Horn, DrSc. Narodil se 3. března 1929 v Jihlavě jako druhý syn ředitele a primáře jihlavské nemocnice MUDr. Vítězslava Horna (1893–1965, původně se jmenoval Viktor) a vnučky podnikatele Carla Löwa, který vlastnil velkou textilní továrnu v Heleníně a Malém Beranově u Jihlavy. Anna Hornová (1903–1986) byla Rakušanka a zprvu neuměla česky, ale za nacistické okupace se projevila jako statečná vlastenka. Primář Horn, aktivní člen Sokola, byl činný i politicky: studoval sice v Praze, ale v Brně, kde byl po promoci na praxi, založil Spolek československých mediků a v Jihlavě celé roky usiloval o změnu německého rázu města

a části jeho okolí. Za války byl celých šest let vězněn, nejdéle v Buchenwaldu. Jako představitel předúnorové buržoazie byl Hornův tatínek pronásledován i po únoru. Byl dán na tzv. dovolenou s čekatelným a posléze byla zabavena i velká vila, kterou si v Jihlavě postavil.

Profesor Horn napsal o svém životě, vědecké činnosti a překážkách, které musel kvůli svému buržoaznímu původu překonávat, obsáhlou knihu *Jak jsem přežil – Život českého lékaře* (Brno 2002, 267 stran), která v trochu pozměněné verzi vyšla i v němčině (*Wie ich überlebt habe*, 2005). Hornovým hlavním oborem byla osteologie (nauka o kostech), součást ortopedie. Později se Horn zabýval zejména nádory kostní tkáně. Byl autorem nebo spoluautorem desítek